

BİTKİ KORUMA BÜLTENİ

Cilt : 6

Mart - 1966

No. : 1

TÜRKİYENİN BAĞÇE ve AĞAÇ FARELERİ (MAMMALIA - GLİRİDAE) ÜZERİNDE BAZI İNCELEMELER

(Bilinen Türler, Vasıfları, Biyolojileri, Besinleri Ve Bulunduğu Yerler)

Bekir ALKAN (1)

GİRİŞ

Bu yazı, memleketimizde az bilinen, bilhassa kabuklu meyvalarda ve ağaç tohumlarında bazen önemli zararlar yapan bahçe ve ağaç farelerini yakından tanıtmak ve bu konuda inceleme yapacaklara bir kolaylık göstermek amacı ile hazırlanmıştır. Yurdumuzda bu fareler üzerine yapılan incelemeler azdır ve dağınıktır. Türlerin yayılış alanları ve alt türlerin çoğu bilinmemektedir. Halbuki adı geçen fareler badem, ceviz, fındık, çam kozalağı, kayın ve diğer ağaçların tohumlarında ara sıra çok zarar yaparlar ve bazı yerlerde bunların zararlarına önem verilmez. Bugüne kadar yurdumuzda bilinen ağaç, bahçe ve fındık farelerinin isimleri, bulunduğu yerler ve besinleri ilk defa toplu olarak bu yazı ile açıklanmış bulunmaktadır. Sinonimlerin ekserisi Ellerman ve M-Scott (1951) dan, vücut ölçüleri, vasıfları, biyolojileri, yayılışları ve besinleri üzerine bilgiler, yerli ve daha çok yabancı literatürden alınmış ve şahsi müşahedelerimiz de bunlara eklenmiştir. Bu konuda daha çok etüdlerin yapılmasına ihtiyac vardır. Bu yazının memleket ziraatı için faydalı olmasını dilerim.

S O N U Ç

Familiya : Gliridae (Myoxidae = Muscardinidae).
Bahçe ve ağaç fareleri.

Vücut yapıları mütenasip, başları ufak, ağızları sivri, gözleri iri, kulakları kısa ve tüysüz, bıyıkları uzun, bacakları kısa, kuyrukları vücut kadar uzun hayvanlardır. Kuyruklarında sık ve uzun kıllar bulunur. Yalnız *Eliomys* ve *Dryomys* cinslerinde bazen Autotomie olayı görülür : Kuyrukları tutulduğu zaman kuyruğun derisi soyulur ve çıplak kalan kuyruk düştükten sonra yeniden kuyruk meydana gelir Klemm (1958). Ön ayakları 4 art ayakları 5 parmaklıdır. Bazı türlerin göz ve kulaklarında es-

1 A. Ü. Ziraat Fakültesi Bitki Koruma Kürsüsü Profesörü.

mer lekeler bulunur. Sabahtan akşama kadar uyurlar. Geceleri, sabah ve akşamın alaca karanlığında faaliyet gösterirler. Gündüzün gizlenirler. Uzun süren hatta 6-8 ay devam eden derin bir kış uykusuna dalarlar. Ağaçlara çok iyi tırmanırlar. Bahçelerde, ağaçlık yerlerde, ormanlarda ve fundalık-
larda barınırlar. Karışık besin alırlar. Sincaplarda olduğu gibi fındık, ceviz, badem, kestane ve diğer meyveleri, meyva ve orman ağaçlarının tohum ve filizlerini yerler. Ağaç ve fidanların kabuklarını soyarlar. Yuvalarına kışlık besin depo ederler. Böcek, salyangoz ve kuş yavrularını da yerler.

Bugüne kadar yurdumuzda bilinen tür ve alt türler :

I. Genus : *G l i s* (yedi uyuklıyanlar = yedi uyuyanlar = yedi uyurlar).

Sırtının rengi ve vücudun yanları kül rengimsi gri veya esmer gridir, karnı beyazdır. Başında siyah bant yoktur. Kuyruk tüyleri iki sıralıdır. Vücutları 10 cm. den daha uzundur.

1. *G l i s g l i s* L. Yedi uyuklıyan, yedi uyuyan, tombul bahçe faresi, tombul ağaç faresi.

Sinonimi : *M y o x u s g l i s* L.

Vasıfları ve biyolojisi : Baş + gövde uzunluğu 13-20, kuyruk 11-16 kulağı 2,3 ön ayağı 1,5-2 art ayağı 2-3, 4 cm. ağırlığı 70-180 gr. dir. Diş

1.0.1.3
formülü ————— : 20 dir. Bu familyaya bağlı türlerin en irisidir. Vücudu
1.0.1.3

ağaç sincabına benzer fakat gözü daha çıkık ve büyüktür. Gözün çevresinde ekseriya esmer renkli bir halka bulunur. Üst yüzü parlak gri, karnı sarımtırak beyazdır. Kulağı oldukça kısadır, hemen hemen çıplaktır. Kuyruğu uzunca olup tüyleri püskül gibidir ve iki sıralıdır. Ormanlarda, bilhassa yaprağını döken orman ağaçlarının yetiştiği mahallerde, parklarda, meyve bahçelerinde, düz yerlerde ve hem de bayırlarda yaşarlar. Faaliyetleri gecedir. Gündüzleri pek ender olarak faaliyet gösterirler. Ekseriya ufak gruplar halinde gezerler. Daha ziyade ağaç ve ağaçcıklarda, bahçelerde, ağaç kovuklarında, terk edilmiş kuş yuvalarında, bayırlarda ve kayalıklarda barınırlar. Çevik hayvanlardır. Birkaç metre öteye sıçarlar. Düz sathılara bile kolayca tırmanırlar. Sonbaharda ekseriya evlere, kulübe ve besin maddeleri depolarına girerler. Bazıları buralarda 60 cm. kadar derinlerde kış uykusuna yatarlar. Kış uykusu 6-7 ay sürer. Yazın yuvasını yosun, çöp, saman gibi bitki parçalarından imâl ederler. Yuvaları ağaç, kaya ve duvar oyuklarında, samanlıklarda, çalılıklarda, bazan sammaşık aralarında, nadiren evlerde bulunur. Yuvanın şekli küreye benzer. Pek çokları bu yuvalarda kış uykusuna yatarlar. Kış uykularını, nadiren sun'i kuş yuvalarında geçirirler. Kış uykusunda vücudu, kuru ot ve yosunların içinde toparlak olur. Kış uykuları sırasında bazen bir ağaç kovuğunda, toprak çukurlarda, evlerde veya saman yığınları içinde 4-8 tanesi bir arada bulunur.

Haziran - Temmuzda çiftleşirler. 20-25 gün sonra 3-6 tane tüysüz yavru doğururlar. Yavruların gözleri doğumdan 21-22 gün sonra açılır. Sene de bir döl verirler. Yavruları 10-11 ay sonra ergin olurlar ve çiftleşirler. Ömrü 8-9 senedir.

Kafeste beslenmeye elverişlidirler. Yugoslavya (Krain) de postundan ve etlerinden istifade olur (Klemm 1958). Eski Romalılar zamanında olduğu gibi halen Balkan memleketlerinde ve Transilvanya'da eti lezzetle yenmektedir (Wurmbach 1962).

Bulunduğu yerler : Türkiye'de yayılışı lâyıkıyla etid edilmemiştir. Birçok Avrupa ve Asya memleketleri, Balkanlar, Anadolu, Kafkasya ve İran'da yaşarlar (Ellerman ve M-Scott 1951). Bazı yazarlar, bu hayvanın, yer bildirmeksizin, Anadolu ve Trakya'da bulunduğunu kayıt etmişlerdir. Kahmann (1962) ise bu hayvanın Karadeniz kıyılarına yayılmış olduğunu ve Belgrad Ormanında da yaşadığını bildirmiştir. İstanbul Bölgesine yayılmış bulunmaktadır.¹⁾

Besinleri : Birinci derecede, kayın tohumu, fındık, ceviz, dut, kestane, kayısı ve şeftali çekirdekleri, üzümgiller ve diğer meyvalar, yaprak ve çamgillerin iğneleridir (Klemm 1958). Ara sıra birçok ağaçların kabuklarını helis şeklinde kemirler ve böcekleri de yerler. Aynı yazara göre bir *G l i s g l i s* L. bir günde takriben 51 kayın tohumu, 21,7 elma, 55,6 armut ve 29,3 fındık kemirir (Klemm 1958). Kesafetleri fazla olduğu takdirde bağlarda ve meyva bahçelerinde çok zarar yaparlar. Bilhassa meyvaların çekirdeklerini ve üzüm koruklarını da yerler. Sonbaharda kayın, fındık ve diğer besin maddelerini, kış uykusuna yattıkları yerlere yakın olmak üzere depo ederler. Aynı zamanda çimlenmiş kayın ve diğer ağaç fideleri ve bu ağaçların süngünlerini ve tomurcuklarını da yerler. Zararları, ağaç sincapları zararına benzer.

2. *G l i s g l i s o r i e n t a l i s* Nehring. Doğu tombul faresi.

Sinonimi : *M y o x u s g l i s o r i e n t a l i s* Nehring.

Bulunduğu yerler : Üsküdar civarı (Alemdağı) (Kahmann 1962).

3. *G l i s g l i s s p o l i a t u s* Thomas. Trabzon tombul faresi.

Bulunduğu yerler : Trabzon civarı (Ellerman ve M-Scott 1951, Kahmann 1962).

Bu her iki alt türe ait bugün için hiç bir bilgiye sahip değiliz.

II. Genus : *E l i o m y s*, Bahçe fareleri.

Sırtı kırmızı esmer, karnı beyaz renklidir. Başında siyah bant vardır. Kuyruğu uzun ve incedir.

1 — *E l i o m y s q u e r c i n u s* L. Bahçe faresi, meşe faresi, ağaç faresi.

Sinonimi : *M u s q u e r c i n u s* L.

Vasıfları ve biyolojisi : Baş + gövde uzunluğu 10-17 kuyruğu, ucundaki kıllar hariç 9-12, 5 kulak uzunluğu 2,5 ön ayağı 1,6-1,9 art ayağı 2,2-3,2 cm. dir. Vücut ağırlığı 45-120 ençok 250 gr. dir. Oldukça ufak, çevik ve

narin yapılı hayvanlardır. Diş formülü $\frac{1.0.1.3}{1.0.1.3} = 20$ dir. Gözünün çevre

sindeki siyah renkli bant, ağızından kulağın arkasına kadar uzanır. Gözü iri ve çıkık, başı ufaktır. Sırtı kırmızimsı gri esmer, karnı beyazdır. Kuyruğu uzundur. Kuyruğun üst yüzü, ortadan kuynuk sokumuna kadar sırtı gibi

1) Abdulgafur Acatay'dan 1963 de. alınan şifahi bilgiye göre.

kırmızımsı gri esmer renkli, ortadan uca kadar, üstü siyah, altı ise beyaz renklidir. Kuyruk ucundaki kıllar püskül gibidir, püskülün alt yüzündeki kıllar ekseriya iki sıralıdır.

Ormanlarda, bahçelerde, parklarda, orman kenarlarında, toprakta, insanlara yakın yerlerde, evlerde ve erzak ambarlarında barınır. Faaliyetleri gecedir. Çok iyi tırmanır, tek başına gezer, nadiren koloni haline geçer. Kuyruğu tutulunca derisi kolayca soyulur. Yuvaları ağaç kovuklarında, duvar deliklerinde, toprak içinde, kayaların, çalılık ve sarmaşıkların arasında, terk edilmiş ağaç sincapları veya kuşların yuvalarında bulunur. Yuvasını yosun, kıl ot ve samandan yapar. Soğuklar başlayınca kış uykusuna yatarlar. Bir yuvada 5-6 tanesi bir arada ve vücutları tos toparlak bir halde uyurlar. Kış uykuları 6-7 ay devam eder. Nisan-Mayıs ayında çiftleşirler, 25 - 28 gün sonra doğururlar. Senede 1-2 döl verir, her dölde 2-7 yavru doğurur. Yavrunun gözleri, doğumdan takriben 21 gün sonra açılır. Yavruları iki ay sonra analarından ayrılırlar ve bir yaşında ergin olurlar. Yavruları çok pis kokarlar. Bu fareler 5-8 sene yaşarlar.

Bulunduğu yerler : Birçok Avrupa ve Asya memleketlerine bilhassa Akdeniz bölgesine yayılmıştır. Türkiye'de yalnız Denizli şehir bahçelerinde rastlanmıştır (Özek 1923). Memleketimizde diğer bulunduğu yerler bugün bilinmemektedir.

Besinleri : Özek (1923) Bu hayvanın genel olarak şeftali, kiraz, kaysı, erik ve üzümde çok zarar yaptığını, Denizlide geceleri iri ve çekirdeği sertleşmiş bademleri seçerek yediklerini bildirmiştir.

Rode - Didier (1946) ve Klemm (1958) e göre besinleri şunlardır :

Bütün meyveleri bilhassa şeftali, armut, elma, kaysı, erik, fındık ve ceviz yerler ; İspanya'da bazen zeytin ve keçiboynuzu ağaçlarına da saldırırlar, fasulye ve bezelye de yerler. Çam ve melez çamların kabuklarını Helis şeklinde soyarlar. Hayvansal besin olarak kuş yumurtaları, böcek ve memeli ufak hayvanları yerler. Meyve bahçelerinde zararı çoktur. Evlere ve ambarlara girerek birçok besin maddelerine de saldırırlar.

2. *Eliomys melanurus* Wagner. Ufak bahçe faresi, Güney Batı Asya bahçe (ağaç) faresi.

Sinonimi : *Myoxus melanurus* Wagner.

Bu türe ait elde mevcut literatürde rastlanan bilgi pek azdır.

Bodenheimer (1935)'e göre boyu 23 cm. olup yaşayışı ağaç sincaplarına benzer. Faaliyetleri gecedir. Çöllerde ve çıplak dağlarda yaşarlar, kayaların aralarındaki boşluklarda bulunurlar. Sırtı gri gümüş renkli, karnı açık renklidir. Kuyruğu uzundur ve rengi, vücut renginin aksine olarak koyu siyahtır, Suriyede hasat zamanı meyve bahçelerine saldırırlar.

Misonne (1957) ye göre bu güzel hayvan kayalık ve taşlık yerlerde yaşamağa adapte olmuş olup esas itibarıyla diğer *Muscardinidae* türleri gibi ağaçlıklarda göze çarpmazlar. Taşların üzerinde ve ağaçlardan uzak yerlerde bulunurlar.

Bulunduğu yerler : Suriye, İsaail, Sinaî dağları (Bodenheimer 1935, Ellerman ve M-Scott 1951), Urfanın 30 Klm. Güneyindeki Harran (Akça Kale) harabeleri (Misonne 1957).

Besinleri : Etüd edilmemiştir. İntimal diğer bahçe (ağaç) fareleri gibi çeşitli meyvaları yerler.

III. Genus : *Dryomys*, Ağaç fareleri.

Sırtı gri esmer, karnı beyaz renklidir. Baş bölgesindeki siyah bant, burnun önünden, gözlerin çevresinden ancak kulaklarına kadar uzanır, kuyruk ekseriya vücut kadar uzun olur.

1. *Dryomys nitedula* Pallas. Ağaç faresi, orman faresi.

Vasıfları ve biyolojisi : Baş + gövde uzunluğu 8-13 kuyruğu, ucundaki kıllar hariç 8-9,5, kulağı 1,5, art ayağı 2,4-3,4 cm. dir. Diş formülü

1.0.1.3

— = 20 dir. Vücudu, bundan önceki türden daha ufaktır. Sırtı gri

1.0.1.3

esmer, karnı beyazdır. Renkleri bazen değişir. Göz çevresindeki siyah bant, kulağa kadar uzanır. Yanağı ve dudağı beyazdır. Kuyruğunda uzun kıllar vardır. Kılları iki sıradır, ve kuyruk ucundaki kılları pas renklidir.

Ormanlarda, dağlarda, meyve bahçelerinde, orman kenarlarında barınırlar. Bunlara bazen dağların 2600 metre kadar yüksekliklerinde de rastlanılır. Faaliyet gecedir. Nadiren gündüzleri de faaliyet gösterirler. Ağaç kovuklarında, eski kuş yuvalarında, ağaç kökleri arasındaki toprak oyuklarında barınırlar. Yazın yuvaları çalılıkların içinde, bazen ağaç kovuklarında veya evlerin içinde bulunur. Yuvalarını saman, ot, yaprak, ve çöplerden yaparlar. Şekli kütreye benzer. Toprak çukurlarda, ağaç kovuk ve deliklerinde, bazen evlerde kış uykusuna yatarlar. Mayısta çiftleşirler, 25-28 gün sonra 3-4 adet, vücudu çıplak, gözleri kapalı yavru doğururlar, yavruların gözleri, doğumdan takriben 21 gün sonra açılır. Senede bir bazen iki döl verirler. Yavruları bir yaşında ergin olurlar. Kuyruğu tutulur ise derisi kolayca soyulur ve kuyruk düştükten sonra yeniden teşekkül eder. Fındık, ceviz, palamut ve kayın tohumlarını, sonbaharda yuvalarına yakın yerlere kışlık yem olarak depo ederler. Ömrü 5-6 senedir.

Bulunduğu yerler : Birçok Avrupa ve Asya memleketleri, Balkanlar Anadolu ve Kafkasya (Ellerman ve M-Scott 1951), Denizli (Özek 1923). Türkiyede yayılış alanı hâlen bilinmemektedir.

Besinleri : Fındık, ceviz, elma, armut, erik, kaysı, kiraz ve diğer meyveler, palamut, tohum, tomurcuk, fidan kabukları, mayıs böceği ve diğer böcekler, fare ve diğer memeli ufak hayvanlardır. Meyvelerin etli kısımlarını ve çekirdeklerini yerler. Kemirilen meyveler çürürler. Üzüm, çilek ve ayçiçeği çekirdeği de yerler. Avrupada yaptığı zarar çok önemli değildir (Klemm 1958).

2. *Dryomys nitedula phrygius* Thomas 1907, Uşak (Murat dağı) ağaç faresi.

İlk defa 1905 yılında Uşak Vilâyetinin Murat dağında W. B. Blackler tarafından bulunmuş, Londra Britanya Müzesine hediye edilmiş ve sonra da Thomas bu örneği bir alt tür olarak tarif etmiş ve isimlendirilmiştir (Çağlar 1964).

Bazı vücut kısımları ölçüleri ve vasıfları aşağıdadır : Thomas'a atfen Çağlar (1964) :

Baş + gövde uzunluğu 10 kuyruk 8,5 art ayağı 2,1 kulağı 1,4 kafa kemiğinin en uzun kısmı 2,67 ve en geniş kısmı 1,5 burun kemiği 0,8 cm. dir. Sırtı genel olarak hafif sarımsı, kuyruğu gri ve kırmızımsı sarı çizgilidir. Bulla (Kulak kemiğindeki yuvarlak çıkıntı) Avrupa formlarından daha geniştir.

Çağlar (1964) a göre, Malatya'da 1961 de yakalanan ve İstanbul Zooloji Enstitüsüne gönderilen bir engin erkek örneğin baş + gövde uzunluğu 9,2 kuyruğu 8,5 art ayağı 2,1 kulağı 1,4 kafa kemiğinin en uzun kısmı, 2,38 ve en geniş kısmı 1,22 burun kemiği 0,77 cm. dir. Rengi öncekinin aynıdır.

Bulunduğu yerler : Uşak (Murat dağı) 2286 metre yükseklikte (Ellerman ve M-Scott 1951), Bursa (Uludağ) ve Malatya'da bir meyve bahçesi (Çağlar 1964).

Zarar yaptığı bitkiler : İncelenmemiştir, ihtimal *Dryomys nitidula Pall.*'da olduğu gibidir.

IV. Genus : *Muscardinus*, Fındık fareleri.

Vücudun üstü ve karnı sarı toprak renkli, başı esmer sarı, boğazı ve göğüsü beyazdır. Kuyruk kılları kısadır.

1. *Muscardinus avellanarius* L. Fındık faresi, badem faresi.

Sinonimleri : *Muscardinus avellanarius avellanarius* L., *Mus avellanarius* L., *Myoxus avellanarius* L.

Vasıfları ve biyolojisi : Baş + gövde uzunluğu 5,8 - 9 kuyruk 5,5 - 8 art ayağı 1,5-1,85 kulağı 1,2 cm. dir. Ön ayağı 4 art ayağı 5 parmaklıdır.

Vücut ağırlığı 115-40 gramdır. Diş formülü $\frac{1.0.1.3}{1.0.1.3} = 20$ dir. Memesi 4 çifttir.

Ev faresi gibi ufak bir hayvandır. Vücudu tıknazdır. Ağız küt, gözü iri, siyah ve dışarıya çıkık, kulağı ufaktır. Vücudunun üst yüzü kırmızımsı esmer sarı, alt yüzü açık sarı renklidir. Boğazı ve göğüsü beyazdır, dudak tüyleri uzundur. Ayakları sarımsı, parmakları beyazdır. Kuyruğu uzunca olup, kılları vücut renginde, iki sıralı, sık ve kısadır. Kuyruk derisi kolayca soyulabilir. Kuyruğunda pullar yoktur. Art ayakları, ön ayaklarından uzun olduğundan iyi sıçarlar. Aynı zamanda çok iyi tırmanır. Çevik, sevimli ve ürkek hayvanlardandır. İnsanlara alışabilir ve kafeslerde beslenebilir.

Fındık fareleri, ormanlarda, çalılıklarda, fındık ve diğer meyve bahçelerinde, parklarda barınırlar. Orta Avrupada 1500 metre kadar yüksek yerlerde de bulunurlar. Faaliyetleri gece, bilhassa sabahın ve akşamın alaca karanlığındadır. Gündüzleri uyurlar; fakat yavruları bazen gündüzün de faaliyet gösterirler. Evlerde bulunmazlar.

Bazen ufak koloniler halinde gezerler. Yazlık yuvaları açıkta bulunur. Nadiren ağaç kovukları içine yuva yaparlar. Küre şeklinde, takriben bir yumruk büyüklüğündeki yuvalarını ot, yaprak, yosun ve ağaç tellerinden, çalılıkların içlerine ve yerden itibaren 1-2 metre yükseklikte imâl ederler. Bazen terk edilmiş kuş yuvaları, yuva olarak kullanırlar. Di-

şileri bazen kuş yuvalarına girerek faydalı küçük kuşların yumurtalarını tahrip ederler. Fındık fareleri kışlık besin maddelerini de depo ederler. Sühnet 15-16 dereceye düştükten sonra toprak içinde veya üstünde, ağaç kökleri arasında, taşların altında, yaprak yığınları içinde, bazen sun'i kuş yuvalarında ve ağaç kovuklarında kış uykusuna yatarlar. Bu sırada ekseriya yosundan yapılmış yuvaları içinde bulunurlar. Kış uykuları derin ve uzundur. Genel olarak Ekimden Mayıs'a kadar 6-7 ay devam eder. Kış uykusunda iken vücut ısıları 34-38 dereceden bir veya sıfır dereceye kadar düşer (Klemm 1958). Gebelik süresi 22-24 gün devam eder. Senede 1-2 döler verir her defasında 3-5 yavru doğurur. Birinci dölü Mayıs - Haziran, ikincisi Ağustosta meydana gelir. Yavrunun gözü, doğumdan 16-18 gün sonra açılır. Yavrular doğumdan 35-45 gün sonra serbest olurlar ve bir yaşında çiftleşirler. Mayısta doğan yavruların bir kısmı bazen aynı senenin Eylül ayında yavru doğurur. Fındık fareleri hafif ıslık çalarak ses çıkarırlar. Ömürleri 3-5 senedir.

Bulunduğu yerler : Birçok Avrupa ve Asya memleketleri, Akdeniz sahilleri ve Türkiye, Kafkasya'da yoktur (Klemm 1958). Türkiyenin Karadeniz sahilleri (Özek 1923), Anadolu (Acatay 1959). Memleketimizde bulunduğu yerler iyi etüd edilmemiştir.

Besinleri : Fındık, ceviz, badem, kestane, taş ve yumuşak çekirdekli meyveler, üzümgiller, hububat taneleri, palamut, bazı orman ve meyva ağaçlarının tomurcuk ve tohumlarıdır. En çok sevdiği fındık ve bademdir. Fındık ve diğer kabuklu meyveleri kırarlar ve yalnız içlerini yerler. Fındıkları aynı zamanda kışlık yiyecek olarak depo ederler.

2. *M u s c a r d i n u s a v e l l a n a r i u s t r a p e z i u s* Miller.
Trabzon fındık faresi.

Sinonimi : *M u s c a r d i n u s t r a p e z i u s* Miller.

Bulunduğu yerler : Trabzon bölgesi (Ellenman ve M.-Scott 1951).

Adı geçen yazara göre teşhis için önemli karakterlere sahip bir ırk olup ; Bulla oldukça küçüktür.

Ö Z E T

Türkiyede Bahçe, Ağaç ve Fındık fareleri türleri, kabuklu meyvalar da, bilhassa badem, fındık ve cevizlerde bazen büyük zarar yaparlar. Ara sıra meyva ve orman ağaçlarının tohumlarını da yerler. Türkiyenin bahçe ve ağaç fareleri türleri pekaz incelenmiştir. Yayılış alanları ve alt türleri halî hazırda yeteri kadar bilinmemektedir. Bahçe sahipleri bu farelerin zararlarına çok defa önem vermezler. Bugüne kadar yurdumuzda bilinen ağaç, bahçe ve fındık fareleri türleri, buldukları yerler ve besinleri ilk defa bu makale ile toplu olarak açıklanmış bulunmaktadır. Bu konuda daha çok incelemelerin yapılması lâzımdır.

G l i s g l i s L. Bu türün yayıldığı yerler İstanbul ve Karadeniz kıyılarıdır. İhtimal Trakya bölgesinde de bulunur. Besinleri, kayın, tohumu, ceviz, fındık, üzüm, dut, kestane, kayısı ve şeftali çekirdekleridir. Yaprak, ağaç kabukları, böcek, kuş yumurta ve yavrularını da yerler. Kışlık yuvasına, Sonbaharda Kayın tohumları, ceviz ve fındık depo eder.

Glis glis orientalis Nehring. Yalnız Üsküdarın Alemdağında bulunmuştur. Besinleri bilinmemektedir. İhtimal bundan önceki türde olduğu gibidir.

Glis glis spoliatus Thomas. Trabzon civarında bulunmuştur. Besinleri ihtimal *Glis glis* L. türünde olduğu gibidir.

Eliomys quercinus L. Denizli ilinde bulunmuştur. Badem, şeftali, kayısı ve erik meyvalarını yerler.

Eliomys melanurus Wagner. 1957 senesinde Urfanın Harran (Akçakale) harabelerinde bulunmuştur. Besinleri etüd edilmemiştir. İhtimal *Glis glis* L. türünde olduğu gibidir.

Dryomys nitedula Pallas. Denizlide bulunmuştur. Meyva, tohum, tomurcuk ve böcek yerler.

Dryomys nitedula phrygius Thomas. İlk defa Uşak ilinin Murat Dağında, sonra Malatya'da bulunmuştur. Besinleri bilinmemektedir. İhtimal *Dryomys nitedula* Pallas türünde olduğu gibidir.

Muscardinus avellanarius L. Karadeniz kıyılarında bulunur. Memleketimizde bulunduğu diğer yerler etüd edilmemiştir. Besinleri fındık, ceviz, badem, kestane, yumuşak ve taş çekirdekli meyvalar, tohum, tomurcuk, kuş yumurta ve yavrularıdır. En çok sevdiği besin fındık ve bademdir.

Muscardinus avellanarius trapezius Miller. Son zamanlarda Trabzon bölgesinde bulunmuştur. Besinleri bilinmiyor, ihtimal bundan önceki türde olduğu gibidir.

ZUSAMMENFASSUNG

EİNIG UNTERSUCHUNGEN ÜBER TÜRKISCHE SCHLAEFER

(MAMMALIA — GLIRIDAE)

(Die Bekannte Arten, Ihre Nahrung und Verbreitung).

Einige Arten der Türkischen Sieben - Garten - und Baumschlaefer, einschliesslich Haselschlaefer (Haselmaus) verursachen zuweilen enorme Schaeden an Schalenobst, insbesondere an Mandel, Hasel - und Walnüsse. Sie verzehren auch die Samen einiger obst - und Waldbaeume. Die Türkische Schlaefer - Arten wurde sehr wenig untersucht. Ihre Verbreitung und Unterarten sind heute nicht genügend bekannt. Ihre Schaeden werden von Gartenbesitzern meistens nicht genau beobachtet. Die bis heute bekannten Schlaefer - Arten, Ihre Nahrung und Verbreitung wurde zum ers-tenmale mit dieser Arbeit zusammengestellt. Natürlich sind darüber weitere und vertieft Untersuchungen erforderlich.

Familie : *Gliridae* (*Myoxidae* = *Muscardinidae*), Schlaefer oder Bilche. Dormouse.

Genus : *Glis*.

Glis glis L. Seibenschlaefer oder Bilch. Fat Dormouse.

Verbreitung : Nicht genau bekannt. Nach bisherigen Angaben Istanbul, Die Küste vom Schwarzen - Meer Gebiete, vielleicht auch in Thrazien.

Nahrung : Frisst Eicheln, Bucheckern, Wal - und Haselnüsse, Beeren, Maulbeeren, Obst, Kastanien, Weintrauben, Kerne von Aprikosen und Pfirsichen, Laub und Nadeln ; zuweilen Rinde von verschiedenen Waldbäumen. Ferner Insekten, Vögeleier und Jungvoegel. Legt im Herbst Vorräte von Bucheckern, Wal - und Haselnüssen an. Ausserdem schaeft er die Rinde von Laub - und Nadelbaeumen, meist spiralförmig.

Glis glis orientalis Nehring.

Verbreitung : Alemdağı bei Üsküdar (Kahmann 1962).

Nahrung : Nicht bekannt. Wahrscheinlich wie bei *Glis glis* L.
Glis glis spoliatus Thomas.

Verbreitung : Umgebung von Trapezunt (Ellerman and M-Scott 1951).

Nahrung : Nicht bekannt, Wahrscheinlich wie bei *Glis glis* L.

Genus : *Eliomys*.

Eliomys quercinus L.

Verbreitung : Denizli (Özek 1923).

Nahrung : Frisst Mandeln, pfirsiche, Aprikosen, pflaumen und Kirschen
Eliomys melanurus Wagner. Kleiner Gartenschlaefer.
Gartenschlaefer. Garden Dormouse. South-West Garden Dormouse.

Verbreitung : Harran (Akçakale) bei Urfa (Misonne 1957).

Nahrung : Nicht bekannt, Wahrscheinlich wie bei *Glis glis* L.

Genus : *Dryomys*.

Dryomys nitedula Pallas. Baumschlaefer, Tiroler Baumschlaefer. Forest Dormouse.

Verbreitung : Nicht genau bekannt,? Denizli, viele Orte von Anatolien.

Nahrung : Nach Klemm (1958) frisst Früchte verschiedener Art (Nüsse, Eicheln), Samen, Knospen, Junge Baumrinde, Insekten, Kleinere Wirbeltiere einschliesslich Maeusen. Obst wird in allen Reifestadien beschädigt, gefressen werden Fruchtfleisch und Kerne, Schaden durch Frass an Äpfeln, Birnen, Pflaumen, Aprikosen, Kirschen, Haselnüssen, Weintrauben und Sonnenblumenkernen. Er legt im Herbst Vorräte von Haselnüssen, Eicheln, Bucheckern un Fichtennadeln an.

Dryomys nitedula phrygius Thomas.

Verbreitung : Uşak (Murat Dağı), Bursa (Uludağ) und Malatya.

Nahrung : Nicht bekannt, Wahrscheinlich wie bei *Dryomys nitedula* Pallas.

Genus : *Muscardinus*.

Muscardinus avellanarius L. Haselmaus, Haselschlaefer.
Hazel Dormouse, Common Dormouse.

Verbreitung : Küstengebiete von Schwarzen - Meere. Wahrscheinlich in vielen Gegenden der Türkei.

Nahrung : Wal - und Haselnüsse, Mandeln, Kastanien, Beeren, Kern - und Steinobst, Getreidekörner, Sämereien, Eicheln, Knospen. Ferner Kleinvoegel und ihre Eier. Die Haselmaus frisst gern Haselnüsse und Mandeln,

Die Knaeckt die Haselnüsse und anderes Schalenobst und frisst ihren Kern. Für den Winter sammelt die Haselmaus einen Vorrat insbesondere von Haselnüssen und anderen Nahrungsmitteln.

Muscardinus avellanarius trapezius Müller. Trapezunter Haselmaus.

Verbreitung: Umhebung von Trapezunt.

Nahrung: Nicht bekannt, Wahrscheinlich wie bei voriger Art.

L I T E R A T Ü R

- ACATAY, A., 1959: Orman Korunması. İstanbul Üniversitesi Yayınlarından. No. 824, Orman Fakültesi No. 62. (334 sayfa) İstanbul Matbaası. İstanbul.
- BODENHEIMER, F. S., 1935: Animal Life in Palestine. 506 PP. L. Mayer. Jerusalem.
- ÇAĞLAR, M., 1964: D r y o m y s N i t e d u l a P h r y g i ü s ' u: Anadoluda yeni tespit edilen yaşama yerleri. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Mecmuası. Seri B: Tabii İlimler. 27, 1-2, 17-18. İstanbul - Halk - Basımevi.
- ELLERMAN, J. R. and Morrison - Scott, T. C. S., 1951: British Museum (Natural History). Checklist of Palearctic and Indian M a m m a l s (1758 - To 1945). 810 PP. Printed By order of the Trustees of the British Museum. (Issued 19 November 1951). London.
- KAHMANN, H., 1962: Neue Ergebnisse in der Säugetierforschung in der Türkei. Sonderdruck aus: Säugetierkundliche Mitteilungen. BLV - Verlagsgesellschaft München 3, 10 Jhg., 3 112 - 116.
- KLEMM, M., 1958: M a m m a l i a, Säugetiere. In Handbuch der Pflanzenkrankheiten. Begründet von P. Sorauer, Herausgegeben von H. Blunck. 5 (4), 160 - 365. Paul Parey, Berlin und Hamburg.
- MISONNE, X., 1957: Mammifères: De La Turquie Sud-orientale et du nord De La syrie. M a m m a l i a: Morphologie, biologie, systématique Des Mammifères. 21, 1, 53 - 68. Redaction et Administration, Laboratoire de Zoologie des Mammifères. Museum D'Histoire Naturelle. 55. Rue de Buffon. Paris.
- ÖZEK, M. S., 1923 (Rumî tarih 1339, Eski harflerle basılmıştır): Anadoluda Tarla Faresi ve Domuzların ecnas ve tarzı itlaflarından bahis risaledir. 87 sayfa. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Umuru İktisadiye Vekâleti Kütüphanesi, Adet: 1. Babiâli Çağaloğlu yokuşu. Teşebbüs Matbaası. 1339. İstanbul.
- RODE, P., et DIDIER, R., 1946: Atlas Des Mammifères de France. 219 PP. Editions N. Boubée et Cie. 3, Place Saint - André - des - Arts et 11. Place Saint - Michel. Paris.
- WURMBACH, H., 1962: Lehrbuch der Zoologie, Band 2, Spezielle Zoologie. 833 PP. Gustav Fischer Verlag. Stuttgart.